

HOMOSEKSUALITEIT ALS RECREATIEVORM

't Is maar wat je onder recreatie verstaat...

drs. R.C. Essers

Inhoud

1. **Inleiding**
2. **Banen in Nijmegen en omstreken**
 - 2.1 beknopte inventarisatie
 - *Hunnerpark/Kelfkensbos*
 - *De Goffert*
 - *De Elshof*
 - *De Berendonck*
 - *overige locaties*
 - *De GAY Krant*
 - 2.2 geschiedenis
 - 2.3 gemeentelijk beleid
 - *museum*
 - *rouwcentrum*
 - *Sanadome*
 - *Waalsprong*
 - *Algemene Plaatselijke Verordening*
 - *Geschopt, Gepakt, Geslagen?*
 - *Baanproject*
3. **Recreatiepark *De Berendonck***
 - 3.1 brief van het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken
 - 3.2 (concept-)tekst vlugschrift
 - 3.3 inventarisatie
 - 3.4 gesprek
4. ***Cruising als ruimteclaim***
 - 4.1 publikatie Vereniging van Nederlandse Gemeenten
 - 4.2 onderzoek Universiteit van Amsterdam
 - *de baan*
 - *recreatiegebieden*
 - *De Oeverlanden*
5. **Conclusies**
 - 5.1 aanbevelingen
 - 5.2 samenvatting
- 6 **Noten**

1. Inleiding

De directe aanleiding voor deze notitie vormde een brief van het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken waarin de Adviescommissie homo-/lesbisch beleid van de gemeente Nijmegen gevraagd werd om advies bij het oplossen van problemen in het Recreatiepark *De Berendonck*. Deze brief komt in hoofdstuk 3 uitgebreid aan de orde. Het Recreatieschap is een samenwerkingsverband waarvan ook de gemeente Nijmegen deel uitmaakt. Hoewel de taak van de commissie formeel beperkt is tot het adviseren van het college van Burgemeester en Wethouders van Nijmegen, heeft zij toch gemeend om aan dit verzoek te moeten voldoen. Bovendien is de voorzitter, drs. A.F. Buitenhuis, - op wiens voorstel de commissie om advies gevraagd werd - tevens wethouder in de gemeente Nijmegen.

Gelet op de samenhang met een vergelijkbare problematiek op andere plaatsen, is in deze notitie gekozen voor een bredere opzet. Bovendien wordt niet uitgesloten geacht, dat er een verband bestaat tussen de toename van de problemen in *De Berendonck* en de (bouw-) plannen die in de gemeente Nijmegen gerealiseerd worden.

Centraal in *Homoseksualiteit als recreatievorm* staan de zogenaamde 'banen', die in de VNG-publikatie '*... dat het niet ongezien is gebleven.*' als volgt worden omschreven:¹

Banen:

Openbare ontmoetingsplaats voor mannen die (seksuele) contacten zoeken met andere mannen. Een wijd verspreid en oud fenomeen: er zijn banen bekend uit de 18e eeuw (de zogenaamde 'cruysbanen', waar zowel het Engelse 'cruising' als het Nederlandse 'baan' vermoedelijk van zijn afgeleid). Er bestaan veel verschillende banen. Er zijn er bij stations, in parken en plantsoenen, bij meren, stadsgrachten, kanalen, in bossen, aan stranden, in duinen, op pleinen, in passages maar ook bij sportparken, tunnels, urinoirs, in winkelcentra en langs auto- en snelwegen. De aanwezigheid wordt niet bepaald door de aan- of afwezigheid van homo-uitgaansgelegenheden. Iedere baan heeft zijn eigen drukte, bezoekersaantallen, tijd enz.

Hierbij dient opgemerkt te worden, dat het gaat om mannen die op zoek zijn naar homoseksuele contacten.² Het hoeft daarbij niet altijd om *homoseksuele* mannen te gaan. Mannen die contact zoeken met

andere mannen noemen zich vaak niet homoseksueel, bijvoorbeeld omdat ze getrouwd zijn en/of voor hun omgeving voor heteroseksueel door willen gaan.

Uiteraard blijft het niet altijd bij zoeken alleen, maar vinden er in een aantal gevallen ook daadwerkelijk seksuele contacten plaats.

Problemen kunnen ontstaan op plaatsen waar het zoeken van contact en de handelingen waartoe dit kan leiden, botsen met de behoeften en opvattingen van andere gebruikers die van dezelfde locatie gebruik maken.

2. Banen in Nijmegen en omstreken

2.1 beknopte inventarisatie

Zoals iedere regio kent ook Nijmegen en omstreken een aantal locaties dat dienst doet als ontmoetingsplaats voor mannen die op zoek zijn naar homoseksuele contacten. Hoe en waarom een baan op een bepaalde plaats ontstaat, is niet altijd even duidelijk. Een baan moet in ieder geval aan bepaalde (minimum-)eisen voldoen: men moet er schijnbaar doelloos op en neer kunnen lopen, hoewel de auto een steeds belangrijkere rol lijkt te spelen, en de aanwezigheid van beplanting en/of andere voorzieningen die bepaalde handelingen aan het oog onttrekken, is noodzakelijk.

Hunnerpark/Kelfkensbos

Het belangrijkste *cruising*-gebied in het centrum van Nijmegen is het *Hunnerpark* en directe omgeving. Deze baan is vanwege de ligging uitstekend bereikbaar voor zowel voetgangers, fietsers als automobilisten. De parkeerplaats op *Kelfkensbos* leent zich minder goed voor het op en neer rijden; voor auto-*cruising* is deze locatie dus minder geschikt. Voor het voortbestaan van de baan is deze parkeerplaats echter van wezenlijk belang. De onmiddellijke nabijheid van het (uitgaans-)centrum zorgt er voor, dat het Hunnerpark vermoedelijk de drukst bezochte baan is.

Het hart van de baan wordt gevormd door verhoogde gedeelte op de walmuur. Als afwerkplaats worden verschillende locaties gebruikt. Het aantal mogelijkheden daartoe is met name overdag nogal beperkt. De beplanting biedt - vooral in de periode dat er geen blad aan de bomen zit - weinig beschutting.

Omdat het Hunnerpark en omgeving de bekendste baan is trekt het niet alleen de meeste bezoekers aan, maar ook zaken als anti-homoseksueel geweld en homoprostitutie. Gelet op het aanbod aan seks waarvoor *niet* betaald hoeft te worden, is het de vraag of er voor hoerejongens wel een droge boterham te verdienen valt.

De Goffert

Het *Goffertpark* kent eigenlijk een aantal verschillende locaties. De voormalige heidetuin op de hoek *Steinweglaan - Busserweg* is daarvan een van de belangrijkste. Automobilisten kunnen daar gemakkelijk hun auto kwijt om de hond uit te laten, terwijl ook fietsers en voetgangers zonder argwaan te wekken het gebied kunnen doorkruisen. De rododendrons lenen zich uitstekend als afwerkplaats. De Busserweg biedt de mogelijkheid om op en neer te rijden,³ terwijl het gedeelte van de parkeerplaats rond de - inmiddels gesloopte - fietsenstalling voor het Goffertstadion het mogelijk maakt om rondjes te rijden. Het te enthousiast snoeien van alle lage begroeiing en de sloop van de fietsenstalling die inmiddels omgetoverd is in een overvloedig verlichte parkeerplaats, is een alles behalve positieve bijdrage van de gemeente Nijmegen aan het *cruising*-gebeuren. Het feit dat het hierboven genoemde gedeelte van de parkeerplaats overdag dienst doet als 'verkeerstuin' voor motor- en autorijders, maakt *cruising* op dat tijdstip vrijwel onmogelijk.

Een derde locatie aan de andere kant van de *Oude Mollenhutseweg* is sinds enige tijd door bouwwerkzaamheden ontoegankelijk.⁴ Het is niet duidelijk in hoeverre er na voltooiing van het complex nog ruimte overblijft voor *cruising*. Het onvoldoende rekening houden met homorecreatie zou ertoe kunnen leiden dat de militaire begraafplaats *Jonkerbos* steeds meer als afwerkplaats dienst gaat doen.

De Elshof

Net over de Nijmeegse gemeentegrens - op het gebied van de gemeente Heumen - bevindt zich *De Elshof*. Het betreft hier een gebied van Staatsbosbeheer. De ligging in de onmiddellijke nabijheid van de wijk Hatert heeft tot gevolg dat het gebied (ook) veelvuldig gebruikt wordt door wandelaars, trimmers en mensen die hun hond willen uitlaten. Bovendien passeren er op bepaalde tijden grote aantallen leerlingen van de nabijgelegen scholengemeenschap. Als *cruising*-locatie is de ligging van een van beide parkeerplaatsen aan voor doorgaand (auto-)verkeer doodlopende wegen ideaal. Een tiental auto's midden op een doodgewone door-de-weekse middag in

maart is niet ongewoon. De Elshof is typisch een locatie die alleen overdag en in de vroege avond gebruikt wordt. Na het vallen van de duisternis is het er - voor zover bekend - vrijwel geheel uitgestorven.

De jonge bospercelen lenen zich uitstekend als afwerkplaats. Het natuurlijke labyrint dat op sommige plaatsen ontstaan is, zou elders als voorbeeld kunnen dienen. Argeloze wandelaars die zich niet buiten de paden begeven, worden niet geconfronteerd met wat er zich hierbuiten afspeelt. Ook hier heeft Staatsbosbeheer zich onlangs bezondigd aan het iets te enthousiast snoeien van de struiken rondom een van de parkeerplaatsen.

De Berendonck

Het recreatiepark *De Berendonck* ligt in de gemeente Wijchen. Dit park bevindt zich in de onmiddellijke nabijheid van de Nijmeegse wijk Dukenburg, maar wordt hiervan gescheiden door de A73. Een klein gedeelte van het 170 hectare grote gebied wordt gebruikt voor homorecreatie. Deze vorm van recreatie vindt plaats in het zogenaamde 'natuurgebied', dat gelegen is in het zuidelijke gedeelte van De Berendonck. Het betreft een aangelegd natuurgebied met wat meer begroeiing dat ook bij naaktrecreanten, vissers en wandelaars in trek is.⁵

Dat er in een gebied dat vanwege het enigszins beschutte karakter voor naaktrecreatie gebruikt wordt ook sprake is van homorecreatie, is niet zo verbazingwekkend. Voor een echt *cruising*-gebied voldoet het recreatiepark - zeker in het hoogseizoen - niet helemaal aan de eisen. De bereikbaarheid van parkeerplaats *Het Goor* aan de *Weg ter Horst* is niet ideaal. Hetzelfde geldt voor de bereikbaarheid van het gebied voor fietsers via de tunneltje onder de A73. Bovendien kan de combinatie van uiteenlopende vormen van recreatie op een relatief klein gebied tot problemen leiden.

Het is onduidelijk of bovengenoemde parkeerplaats ook voor auto-*cruising* gebruikt wordt en of er 's avonds en 's nachts enige activiteit te bespeuren valt.

overige locaties

Naast de hierboven genoemde locaties zijn er in Nijmegen en wijde omgeving nog andere ontmoetingsplaatsen. Hierbij moet worden gedacht aan de *waalstranden* in de Ooijpolder, de *Bisonbaai* (richting Millingen a/d Rijn), en het *Wylmermeer*.⁶ In hoeverre het Nijmeegse station als een ontmoetingsplaats van enige betekenis functioneert, is niet bekend.

Opmerkelijk is dat het *Kronenburgerpark* niet als baan te boek staat. Dit hangt vermoedelijk samen met het feit, dat in het park en de naaste omgeving vooral om heteroseksualiteit gaat.

De GAY Krant

Op gezette tijden publiceert *De GAY Krant* een overzicht van de banen in Nederland en Vlaanderen. In de meest recente publikatie⁷ waarin uitdrukkelijk wordt vermeld dat men absoluut niet de pretentie heeft volledig te zijn, staat de volgende informatie over plaatsen in Nijmegen en omstreken:

Nijmegen

Hunerpark en het aansluitende Kelfkensbos kennen goede tijden vanaf de schemering tot diep in de nacht. Doorzoek alle plekjes, want 'het' gebeurt overal. Rondom de schemering is het gezellig in de buurt van het Wilhelminaziekenhuis. En wat te denken van de Bisonbaai? Helemaal achterin is het bij mooi weer erg druk. Eigenlijk mag je de hele Ooij-polder niet vergeten, waar het vooral bij mooi weer op de Waalstrandjes goed toeven is. Verder schijnt achter het Elshofcollege een baan te zijn. Ten slotte wijzen we nog op de Waalstrandjes en het recreatie-gebied De Beerendonck tussen Nijmegen en Wijchen (ook alleen bij mooi weer). Hier moet u vooral zijn op parkeerplaats H, 'Het Goor' geheten.

[..]

Wijchen

Aan de snelweg Nijmegen-Den Bosch (A326) ligt ter hoogte van Wijchen een niet zo druk bezochte parkeerplaats. De omstandigheden zijn er niet ideaal meer, want de struiken en bomen die de auto's volledig aan het zicht van passanten onttrokken, zijn helaas gekapt. Alleen laat op de avond willen er nog weleens een paar mensen stoppen.

De informatie over het Wilhelminaziekenhuis is onjuist. Bedoeld wordt het terrein tussen het (nieuwe) *Canisius Wilhelmina Ziekenhuis* en de *Oude Mollenhutseweg*, dat sinds enige tijd door bouwwerkzaamheden niet meer als baan gebruikt kan worden. Opvallend is de gedetailleerde informatie over recreatiepark *De Berendonck*.

2.2 geschiedenis

Naar de geschiedenis van de ontmoetingsplaatsen in deze regio is (nog) geen onderzoek gedaan. Het *Hunnerpark* kwam in de zomer 1884 gereed;⁸ het lijkt dus weinig aannemelijk dat er voor die tijd op die locatie al aan *cruising* gedaan werd. Het nabijgelegen *Kelfkensbos* maakt meer kans. In de 16de eeuw nam Johan Kelfkens het initiatief tot beplanting van het plein, dat als wandelplaats werd ingericht. Een aantal bomen werd in 1831 gerooid om plaats te maken voor artilleriestallen en een barak voor soldaten. De rest van de beplanting verdween nagenoeg geheel in 1840.⁹

Het stadspark *De Goffert* werd op 8 juli 1939 feestelijk geopend. Ondanks de ondertitel *50 jaar park van LIEF en LEED* besteedde de hieraan gewijde tentoonstelling¹⁰ geen aandacht aan de homorecreatie. Het is onduidelijk wanneer deze locatie als baan dienst is gaan doen. Bovendien lijkt de baan zich van tijd tot tijd te hebben verplaatst. Tot aan het van de jaren '60 stond er in de nabijheid van het kruispunt *Slotemaker de Bruineweg - Steinweglaan* een urinoir. Het is zeer aannemelijk, dat dit moest wijken vanwege het feit dat het urinoir niet gebruikt werd voor het doel waarvoor het bestemd was.

In een brief d.d. 12 oktober 1990 die Helm de Laat als lid van de sectie Harde Sector van de Klankbordgroep homo-/lesbisch beleid van de gemeente Nijmegen aan het Centrum Anti-discriminatie Homoseksualiteit (CAAdH) te Amsterdam schreef, meldde hij omtrent de problematiek rond de Nijmeegse 'banen' in het verleden ondermeer het volgende:

Uit, overigens niet gepubliceerde, bronnen (verhalen van ouderen, maar ook een radio-uitzending van wijlen flikkerradio Kuifje) weet ik dat in de jaren

50/60 enkele bakken in Nijmegen gebruikt werden als ontmoetingsplaats (o.a. op het Keizer Karelplein). Vrijwel al deze publieke waterplaatsen zijn in de loop der tijden gesloten/gesloopt. Of hierbij anti-homosexuele overwegingen een rol hebben gespeeld, weet ik niet zeker. De gemeente spreekt in die tijd vaak van overlast voor omwonenden, klachten van buurtbewoners, e.d. In de gemeente was de KVP / het CDA tot diep in de jaren zeventig de dominerende factor, zowel ik de politiek als in het ambtelijk apparaat. De pers vond ze daarbij trouw aan haar zijde. Een onderzoekje daarin zal ongetwijfeld iets opleveren.

In één geval leidt de sluiting van de bak evenwel tot een vervolg dat doet vermoeden dat van een ontmoedigingsbeleid sprake is.

Het gaat dan om de bak in het Hunnerpark, dat met de parkeerplaats op het Kelfkensbos en het aangrenzende Valkhofpark van oudsher een ontmoetingsplaats is geweest (rond de eeuwwisseling lag er de hoerenbuurt). Na de afbraak van deze bak kwam er natuurlijk geen einde aan de 'overlast', en in 1976 werd voorgesteld het in een restant van de oude stadswal gelegen Kuperstorentje, dat via een wenteltrap vanuit een lager gelegen deel van het park toegang bood, tot de wal af te sluiten. En toen was er wel sprake van 'onoirbaar' gebruik. Het een en ander was voor de toen bestaande actiegroep de Rooie Flikkers aanleiding tot het voeren van enkele speelse acties. De zaak werd zelfs in de Raad behandeld waar de VVD-fractievoorzitter Prakke een compromis voorstelde. Het torentje zou overdag voor het toerisme geopend, maar 's avonds gesloten worden. Wij hebben het torentje toen omgedoopt tot het Prakke-torentje.

Overigens is het sindsdien ook overdag afgesloten met een hekwerk. En inmiddels herbergen de gewelven waartoe het torentje ook toegang bood een grote kolonie watervleermuizen. Dus alsjeblieft dicht laten!

Dat was overigens nog niet de laatste aanslag op deze baan. In het begin van de jaren tachtig is er o.a. door een beroep te doen op veiligheidsargumenten een nieuwe verlichting aangebracht die de schemerige atmosfeer verpestte [...].

Recentelijk is er sprake van de bouw van een nieuw museum en zelfs een ondergrondse parkeergarage op het Kelfkensbos. Voor de perikelen daaromheen verwijs ik naar de in deze brief bijgesloten correspondentie van Rob Essers en het antwoord van wethouder Buitenhuis terzake. In diens brief is ook sprake van wethouder Hompe. Maar van een reactie van hem is mij niets bekend.

De correspondentie waarnaar verwezen wordt en het antwoord van wethouder Buitenhuis, komt in het volgende onderdeel uitvoerig aan de orde.

2.3 gemeentelijk beleid

Het homo-/lesbisch beleid van de gemeente Nijmegen lijkt tot op heden aan de harde sector te zijn voorbijgegaan. Binnen de Dienst Stadsontwikkeling blijkt er geen of te weinig aandacht te zijn voor het gebruik van de openbare ruimte door mannen die op zoek zijn naar homoseksuele contacten. De urinoirs zijn verdwenen,¹¹ beplanting wordt bij voorkeur uitgedund of helemaal verwijderd en wat verlichting betreft, worden kosten nog moeite gespaard om ieder donker hoekje uit te bannen. Ook in ruimtelijke-orderingsplannen ontbreekt een duidelijke visie.

museum

De plannen voor de bouw van een nieuw museum vormen hierop geen uitzondering. Al in 1990¹² is het college van Burgemeester en Wethouders geattendeerd op de mogelijke gevolgen van de nieuwbouwplannen voor de baan.¹³ Naast de gevolgen voor de locatie Hunnerpark/Kelfkensbos werd gewezen op de bedreiging van andere banen, waaronder De Goffert/Jonkerbosch. Laatstgenoemde locatie had en heeft te lijden onder het CBR en allerlei nieuwbouwplannen. Tevens werd het volgende in overweging gegeven:

Naar bezoekersaantallen van bovengenoemde banen is (nog) geen wetenschappelijk onderzoek gedaan. [...] Het aantal bezoekers moet evenwel worden geschat op enkele tientallen per dag/nacht. Op een willekeurige door-de-weekse middag kan men op een baan meer bezoekers met kennelijke bedoelingen vinden dan in een museum.

Behalve het feit dat het gaat om mannen die belangstelling hebben voor (vluchtige) homoseksuele contacten, zijn er geen andere gemeenschappelijke kenmerken. Alle leeftijdscategorieën zijn vertegenwoordigd (vanaf 15 à 16 jaar); hetzelfde geldt voor opleiding, inkomen en beroep (ambtenaren!). Onder de bezoekers kan men ook gehuwde mannen aantreffen. Van homoprostitutie is niet of nauwelijks sprake.

Om het een en ander in *goede banen* te leiden is in het kader van het gemeentelijke homobeleid een banenplan gewenst. Het feit dat er blijkbaar behoefte aan dergelijke banen bestaat, betekent dat hiermee bij de voorbereiding van allerlei plannen, waaronder de nieuwbouw van het museum, rekening gehouden moet worden. Gebeurt dit niet dan bestaat er grote kans, dat het fenomeen zich verplaatst naar een ongewenste locatie of

dat zich andere bedenkelijke ontwikkelingen voordoen (waarbij het museum bijvoorbeeld dienst gaat doen als 'afwerkplaats'). In het verleden is hieraan te vaak geen of onvoldoende aandacht besteed. De verplaatsing van het CBR naar de Goffert is daarvan een goed voorbeeld.

In een banenplan zal vanuit diverse invalshoeken het gemeentelijke beleid ten aanzien zulke ontmoetingsplaatsen moeten worden belicht. Allerlei diensten en instanties kunnen daarmee bij de uitoefening van hun taak dan ook daadwerkelijk rekening houden. [...]

Het antwoord muntte uit door beknoptheid. Bij afwezigheid van de coördinerend wethouder voor homo-/lesbisch beleid, reageerde de wethouder Buitenhuis als volgt:¹⁴

Hierbij deel ik u mede, dat uw brief van 3 juli jl. in goede orde is ontvangen. Ik zie op dit moment geen enkele aanleiding om het bestaan van een 'baan' bij het Hunnerpark/Valkhof bij de planvorming rond nieuwbouw ten behoeve van een museum te betrekken, zolang uitsluitend gesproken wordt over de locatie Kelfkensbos.

Een wetenschappelijk onderzoek naar bezoekersaantallen etc., zal vanuit de gemeente niet worden geïnitieerd.

Aangezien uw brief elementen bevat die op het beleidsterrein liggen van collega wethouder Hompe, heb ik uw brief met mijn antwoord aan u ter kennisname aan hem en de dienst Stadsontwikkeling toegestuurd.

Van meer dan alleen maar kennisname lijkt geen sprake te zijn geweest. Wie zou verwachten dat vervolgens bij de verdere nieuwbouwplannen voor het museum rekening gehouden zou worden met de baan, komt vooralsnog bedrogen uit. Ook in het raadsvoorstel inzake de Parkeergarage Kelfkensbos¹⁵ dat 4 jaar later aan de Raad voorgelegd wordt, is hierover niets terug te vinden. Uiteraard is de verantwoordelijk wethouder hierop geweest.¹⁶ Het stadium dat uitsluitend gesproken wordt over de locatie Kelfkensbos is dan inmiddels al lang voorbij. Toch weet de wethouder Alofs twee dagen voor de Raad met de bouw van de parkeergarage en het museum akkoord gaat, het volgende te melden:¹⁷

Naar aanleiding van bovenvermelde brief, het volgende.

Ik ben van mening dat de reactie van mijn collega Buitenhuis d.d. 25 juli 1990 nog steeds van kracht is.

Het huidige Raadsvoorstel gaat uit van nieuwbouw museum aan het Kelfkensbos, de locatie is onveranderd.

De bouw van de parkeergarage is ondergronds en ook de ingang van de parkeergarage is zodanig gepland dat er geen verstoring van de huidige baan optreedt, dat zou wel het geval zijn geweest bij variant a. Die variant is evenals b en c niet aan de Raad voorgelegd. Dit overwegend zie ik geen aanleiding mijn standpunt van 25 juli 1990 te herzien.

Het mag duidelijk zijn, dat - zonder aanvullende voorzieningen - de baan in het Hunnerpark ten dode opgeschreven is. De (bovengrondse) parkeergelegenheid op Kelfkensbos is voor de baan in het Hunnerpark van wezenlijk belang.

rouwcentrum

Een van ruimtelijke-ordeningsplannen waarbij *cruising* en de baan wel even ter sprake kwam, is het Uitwerkingsplan *Winkelsteeg III-78* (rouwcentrum *Oude Mollenhutseweg*). Tijdens de inspraak werd ondermeer het volgende naar voren gebracht:¹⁸

[..] Uit niets blijkt dat bij de plannen voor het rouwcentrum op enigerlei wijze rekening is gehouden met het feit, dat deze lokatie dienst doet als ontmoetingsplaats (sinds de verhuizing van het CBR naar het Goffertstadion is er een duidelijke verschuiving waar te nemen naar het terrein tussen de militaire begraafplaats en het schippersinternaat).

De geplande 70 parkeerplaatsen bieden uitstekende nieuwe mogelijkheden, met name voor automobilisten! De vraag is echter of de bedenkers van het plan hieraan gedacht hebben. Een rouwcentrum en een *baan* is een niet erg voor de hand liggende combinatie. Ik kan mij evenmin voorstellen, dat het bestuur van het uitvaartfonds *St. Barbara* daarmee erg ingenomen is.

Een en ander is echter moeilijk te verhinderen. Het scheiden van rouwend en mensen die met andere bedoelingen komen, is mijns inziens niet alleen onmogelijk maar ook ongewenst.

In de plantoelichting wordt een en ander op uiterst summiere wijze als volgt samengevat en wordt hierover opgemerkt:¹⁹

Ontmoetingsplaats

Na sluitingstijd van het rouwcentrum wordt het parkeerterrein met een hek gesloten. Bezoekers worden daarna alleen toegelaten na melding via een intercom. Aangesloten begrafenisondernemers beschikken over een elektronische sleutel.

Tot slot

De veronderstelling, dat onvoldoende is nagedacht over het voorliggende plan, wordt niet gedeeld. Uit het vorenstaande mag het tegendeel blijken. Het behouden van groenstructuren is wel degelijk een zaak die de nodige aandacht verkrijgt. Hier gaat het evenwel om een potentiële bouwlokatie. Bij de opzet en uitwerking van het bouwplan/uitwerkingsplan is het behoud van waardevol groen mede uitgangspunt geweest.

In het daaropvolgende bezwaarschrift²⁰ werd opnieuw aandacht gevraagd voor de gevolgen van bouwplannen voor ontmoetingsplaatsen van mannen die op zoek zijn naar homoseksuele contacten. Daarbij werd naar voren gebracht, dat plantoelichting blijf geeft van onvoldoende kennis van zaken.

Ten onrechte wordt er onder de kop 'ontmoetingsplaats' van uitgegaan, dat *cruising* alleen na sluitingstijd plaatsvindt. Reeds eerder werd gesteld, dat men op een willekeurige door-de-weekse middag op de baan meer bezoekers kan aantreffen dan in een museum.²¹

Overigens blijkt achteraf dat bovengenoemd hek nooit gesloten is; fietsers van en naar het CWZ kunnen ongehinderd passeren. *Cruising*-activiteiten zijn op het terrein van het rouwcentrum (nog) niet waargenomen.

Het ingediende bezwaarschrift is voor Burgemeester en Wethouders geen aanleiding geweest om het plan niet vast te stellen. Een aardig detail is terug te vinden in het vaststellingsbesluit d.d. 7 mei 1991 waar achter 'baanfunctie' tussen haakjes vermeld staat: treffpunt van al dan niet homoseksuele mannen *en vrouwen*. Het bezwaar wordt afgedaan met:²²

Indien sprake is van overlast kan de politie om hulp gevraagd worden. Voor zover sprake is van ongewenste betreding van particulier terrein kan hiertegen worden opgetreden.

Bij de goedkeuring van het Uitwerkingsplan *Winkelsteeg III-78* door Gedeputeerde Staten komt de baanfunctie niet meer aan de orde.²³

Sanadome

Bij het Uitwerkingsplan *Winkelsteeg III-90* deed zich een vergelijkbare situatie voor. Vanaf 1989 zijn plannen ontwikkeld voor de realisatie van een kuuroord/thermenecentrum *Asklepion*²⁴ in het bosgebied tussen het CWZ en de *Oude Mollenhutseweg*. Ook dit maal komt het fenomeen *cruising* in een bezwaarschrift ter sprake:²⁵

Een heel ander punt van kritiek betreft het ontbreken van enige aandacht aan een van de huidige (recreatieve) functies van het plangebied. Het terrein wordt thans namelijk veelvuldig gebruikt voor *cruising*. Door het grote aantal lesauto's op de Busserweg heeft dit fenomeen zich in de afgelopen jaren verplaatst van het aangrenzende *Goffertpark* naar het terrein aan de andere kant van de Oude Mollenhutseweg.

Wellicht ten overvloede wil ik er in dit verband op wijzen, dat uit de toelichting bij de algemene herziening NPV blijkt, dat artikel 3.1 (Uitlokken met kennelijke bedoeling ontucht te plegen) hier niet van toepassing is: *Met artikel 3.1 kan de zogenaamde 'tippelprostitutie' worden aangepakt. Duidelijk moet zijn dat de toenadering die homoseksuele mannen 'op de baan' zoeken, daaronder niet valt.* (Raadsvoorstel Nr. 95/1991, pag. 9)

In mijn brief van 3 juli 1990 aan de verantwoordelijke wethouder voor het homo-/lesbische beleid heb ik aandacht gevraagd voor de gevolgen van bouwplannen voor ontmoetingsplaatsen van (al dan niet) homoseksuele mannen. In een reactie liet drs. A.F. Buitenhuis mij op 25 juli 1990 weten: *Aangezien uw brief elementen bevat die op het beleidsterrein liggen van collega Hompe, heb ik uw brief met mijn antwoord aan u ter kennisname aan hem en de dienst Stadsontwikkeling toegestuurd.*

Maar ook nu weer blijkt, dat er bij de plannen op geen enkele wijze rekening mee is gehouden dat deze lokatie dienst doet als ontmoetingsplaats. In de plandoelichting en het vaststellingsbesluit d.d. 7 mei 1992 van het Uitgewerkt plan *Winkelsteeg III-78* (rouw centrum) wordt de baanfunctie wel expliciet genoemd, maar daarbij wordt blijk gegeven van onvoldoende kennis van zaken.

Dit maal zult u in ieder geval niet meer kunnen volstaan met de opmerking: *Indien sprake is van overlast kan de politie om hulp gevraagd worden. Voorzover sprake is van ongewenste betreding van particulier terrein kan hiertegen worden opgetreden.*

Ook in het verslag van de hoorzitting komt het feit dat er geen aandacht besteed is aan de baanfunctie voor homoseksuelen aan de orde:²⁶

De heer Essers: [...] Deze bestaande, recreatieve functie had ook behandeld moeten worden. Niet alleen de flora en de fauna.

De heer Hompe verwijst voor de baanfunctie naar de Goffert.

De heer Essers: de verkeerssituatie (CBR) laat baanfunctie niet toe. Ook is het beleid er kennelijk op gericht om het lage groen weg te halen. De oplossing bij het rouwcentrum (hek) is symptoombestrijding, Hier is sprake van een oude toezegging.

De heer Hompe: is van mening dat de Goffert groot genoeg is voor het handhaven van de baanfunctie.

Een zelfde gedachtengang is terug te vinden in het vaststellingsbesluit van Burgemeester en Wethouders d.d. 16 juni 1992. Het bezwaar en de reactie daarop werd als volgt samengevat:²⁷

Ten onrechte is geen aandacht besteed aan de huidige (recreatieve) functies van het plangebied, met name wordt het terrein veelvuldig gebruikt voor *cruising*; dit fenomeen heeft zich door het grote aantal lesauto's van de Goffert verplaatst naar het onderhavige gebied.

[...] Het behoud van de mogelijkheid van *cruising*/baanfunctie is op dit particuliere terrein niet het belangrijkste uitgangspunt. Wij zijn van mening, dat het Goffertgebied hiertoe nog voldoende mogelijkheden biedt, ondanks de toename van het verkeer van (les)auto's.

De bezwaren werden ook in dit geval ongegrond verklaard. Dit maal is de samenvatting wel terug te vinden in goedkeuringsbesluit van Gedeputeerde Staten. In plaats van de reactie van Burgemeester en Wethouders, wordt opgemerkt dat zij de bezwaren in hun besluit van 16 juni 1992 uitvoerig en steekhoudend beoordeeld hebben.²⁸

Waa sprong

Voorafgaande aan de gemeenteraadsverkiezingen organiseerde het Breed Homo Overleg een verkiezingsdebat gehouden waar ook de baan ter sprake kwam.²⁹ Als lijsttrekker van de PvdA pleitte wethouder Hompe van Volkshuisvesting en Stedelijke ontwikkeling bij die gelegenheid voor extra verlichting op de baan ten behoeve van de sociale veiligheid. Bovendien dacht hij de Nijmeegse

banenproblematiek in het kader van de Waalsprong op te kunnen lossen. Dagblad *De Gelderlander* meldde de volgende dag:³⁰

Homobaan in Waalsprong?

'Eigenlijk moet er bij de plannen voor de Waalsprong voor homo-mannen een ontmoetingsplaats in de vrije natuur opgenomen worden. Want elke keer als we in de stad gingen bouwen, verdween er weer zo'n baan.'

De ogen van wethouder Wim Hompe (PvdA) zijn geopend. Zo wijdt, dat hij meent dat de homo-emancipatie wel voltooid is in Nijmegen. Maar echt serieus werd zijn idee voor de homobaan gisteravond tijdens het politiek debat van het COC in Villa Lila niet genomen.

Het is de vraag in hoeverre wethouder Hompe hier werkelijk serieus genomen kan worden. Eerder had hij ook al eens het plan gelanceerd om een gedoogzone heroïneprostitués buiten de gemeentegrenzen te situeren.

Algemene Plaatselijke Verordening

Wat betreft de APV doet zich in Nijmegen een opvallend verschijnsel van (positieve) discriminatie voor. In het eerste lid van artikel 3.1 dat betrekking heeft op uitlokken met de kennelijke bedoeling ontucht te plegen, is bepaald:

1. Het is verboden:
 - a. op of zichtbaar vanaf voor het publiek toegankelijke plaatsen, door woorden, gebaren of op enigerlei andere wijze tot het plegen van ontucht uit te lokken;
 - b. zich op of zichtbaar vanaf voor het publiek toegankelijke plaatsen te bevinden met het kennelijke doel tot het plegen van ontucht uit te lokken.

In de toelichting bij de Algemene herziening NPV³¹ werd expliciet gesteld, dat duidelijk moet zijn dat de toenadering die homoseksuele mannen 'op de baan' zoeken, hieronder niet valt.³² De toelichting is niet alleen ongelukkig geformuleerd, maar ook discriminerend ten aanzien van vrouwen en heteroseksuele mannen. In de model-APV van de VNG is in een soortgelijk artikel sprake van prostitutie in plaats van het plegen van ontucht.³³

Geschopt, Gepakt, Geslagen?

Mannen die op de baan op zoek zijn naar homoseksuele contacten lopen risico het slachtoffer te worden van anti-homoseksueel geweld. Een project dat hier dan ook niet onvermeld mag blijven, is *Geschopt, Gepakt, Geslagen?* (GGG) dat in 1989 van start ging. Voornaamste doel van dit project van Bureau Slachtofferhulp, homo- en lesbische beweging, gemeente en Gemeentepolitie is het bieden van hulp en opvang aan slachtoffers van anti-homoseksueel en anti-lesbisch geweld. De belangrijkste onderdelen van het project zijn een publiekscampagne en een training voor politiemensen.³⁴ Het evaluatieverslag maakt overigens melding van het afkeuren van het eerste ontwerp voor de folder waarop een boom in een park zichtbaar is. Aangezien het Goffertpark en Hunnerpark/Kelfkensbos bekend staan als ontmoetingsplaatsen, zou de foute suggestie worden gewekt dat anti-homoseksueel geweld *alleen* op dergelijke ontmoetingsplaatsen voorkomt.³⁵

Baanproject

Als onderdeel van het project *Aids en Homoseksualiteit Nijmegen* is door de aandachtsfunctionaris Aids en Homoseksualiteit in 1992 ook een baanproject opgezet als een van de activiteiten ter stimulering, continuering en ondersteuning van veilig vrijgedrag bij mannen met homoseksuele contacten. Aan het baanproject dat gerealiseerd is in de periode juli/augustus/ september 1992, hebben 4 vrijwilligers meegewerkt. Het heeft geleid tot het voeren van 50 gesprekken met bezoekers op ontmoetingsplaatsen in het Hunnerpark/Kelfkensbos en het Goffertpark.³⁶ Een van de conclusies van het evaluatieverslag luidt:³⁷

Het baanproject moet in de komende jaren herhaald worden, omdat met deze werkwijze andere subgroepen bereikt worden dan bij verschillende andere voorlichtingsactiviteiten. Bovendien is tijdens voorlichting op de 'baan' een meer persoonlijk gerichte manier van aanspreken mogelijk.

Van het baanproject is een apart verslag verschenen.³⁸ Een opvallend gegeven daarin is het feit, dat de vrijwilligers zich beperkt hebben tot

bepaalde uren van de avond. Voor wat betreft het Goffertpark is vanwege het ontbreken van straatverlichting gekozen voor de schemerperiode. Het Hunnerpark/Kelfkensbos werd bezocht tussen 22.00 en 01.00 uur. Over het algemeen waren er voldoende mannen op de baan aanwezig om een aantal gesprekken te voeren, maar het is en blijft helaas vrij onvoorspelbaar op welk tijdstip en welke dag(en) de grootste populatie aanwezig is.³⁹. Statistisch verantwoorde conclusies kunnen op basis van het beschikbare cijfermateriaal niet worden getrokken.

3. Recreatiepark *De Berendonck*

3.1 brief van het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken

Op 3 februari 1994 zond het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken de Adviescommissie homo-/lesbisch beleid van de gemeente Nijmegen een brief over het onderwerp: *Gebruik natuurgebied de Berendonck*. De tekst luidde als volgt:

Als recreatieschap zijn wij eigenaar en beheerder van een viertal dagrecreatieparken, die zijn aangelegd om te voorzien in de behoefte aan diverse vormen van openluchtrecreatie, zoals zonnen en zwemmen, zeilen, motorbootvaren, surfen, kanoën, vissen, wandelen en fietsen, e.d. Het beleid hierbij is dat wij de mensen zoveel mogelijk vrijheid willen geven in de wijze waarop men wil recreëren. Dit kan alleen als men met elkaar rekening houdt. Zonder enige sturing blijkt dit niet te kunnen. Daarom hebben wij enkele zaken geregeld in onze A.P.V. Ten aanzien van het aspect naaktrecreatie hebben wij gemeend hierin geen onderscheid te maken en dit op alle parken zonder enige beperking toe te staan. Dit standpunt werd mogelijk gemaakt door de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in 1986, waarbij art. 430a in werking is getreden. Van de mogelijkheid om bepaalde gebieden aan te wijzen voor naaktrecreatie, om het elders te kunnen verbieden, heeft het recreatieschap afgezien.

In de dagelijkse praktijk blijkt dat degenen die naakt willen recreëren, geen gebruik maken van de hiervoor aangelegde stranden en lig- en speelweiden en andere, hiervoor niet bestemde en derhalve niet ingerichte, plaatsen zoeken. Zolang dit niet leidt tot vernielingen, aantasting van de feitelijke bestemming of hinder c.q. overlast voor de andere gebruikers, wordt dit door ons oogluikend toegestaan. In het recreatiepark de Berendonck gelegen in de gemeente Wijchen wordt het natuurgebied dat is aangelegd voor wandelen, fietsen en vissen steeds meer gebruikt door naaktrecreanten. Een kleine groep naaktrecreanten betreft homo's, die het natuurgebied zien als ontmoetingsplaats om hun sexuele contacten te hebben. Dit geschiedt vaak op een opzichtige wijze, waaraan de andere bezoekers van het gebied aanstoot nemen. Er zijn al geluiden dat men beter de Berendonck kan mijden.

Zoals reeds aangegeven willen wij zo min mogelijk zaken regelen. Gezien de vorengenoemde ontwikkelingen kan het echter zijn dat wij gedwongen worden maatregelen te nemen. Zeker ook gezien de reactie van de politie (= District Tweestromenland bij name van de rayonchef de heer Van Hagen) die alleen op kan treden als er strafbare feiten gebeuren en die in dit geval van mening is dat er geen sprake is van een overtreding van de openbare zeden en

derhalve geen strafbaar feit.

Wij hebben overwogen om middels een vlugschrift cf. bijgevoegd afschrift de bezoekers van het natuurgebied te informeren over de klachten en de functie die het gebied heeft. Na overleg met de politie is daar vanaf gezien, omdat daarmee niet uitgesloten zou zijn dat de pers hieraan aandacht zou gaan besteden. Niet dat wij de openbaarheid vrezen, maar meer om de zaak niet te laten escaleren, waardoor wij gedwongen zouden kunnen worden om vergaande maatregelen te nemen, die ook de bezoekers die geen hinder c.q. overlast veroorzaken treffen. Vorig jaar heeft een visser het conflict gezocht door te dreigen met perspublicaties en een bord plaatste met de tekst 'Heren u wordt geregistreerd en gefotografeerd b.v.d.' Een bord dat wij uiteraard direct hebben verwijderd. Hierover is met de politie ook contact geweest. Om een beeld te krijgen wat er zoal in het natuurgebied gebeurt is vanaf 12 augustus 1993 geïnventariseerd. Van de rapportages zijn afschriften ter kennisname bijgevoegd. Doordat het voortdurend slecht weer was, was er geen goed beeld te vormen.

Zoals u zult begrijpen staan wij voor een dilemma en weten niet goed hoe dit op te lossen. Onze voorzitter de heer Buitenhuis, tevens wethouder in de gemeente Nijmegen heeft voorgesteld om met u contact op te nemen, opdat u ons een advies kunt geven voor het door ons te voeren beleid in deze. Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met de heer Hagens. Vertrouwend van u op korte termijn een reactie te mogen ontvangen.

Recreatieschap Nijmegen en Omstreken,
w.g. H. de Wilde, directeur.

3.2 (concept-)tekst vlugschrift

De tekst van het hierboven genoemde vlugschrift dat bedoeld was om de bezoekers van het gebied te informeren, zag er als volgt uit:

Geachte bezoeker,

De laatste tijd ontvangt het Recreatieschap regelmatig klachten van wandelaars, vissers en andere bezoekers van het natuurgebied in de Berendonck. Men zegt in toenemende mate geconfronteerd te worden met uitdagend en aanstootgevend gedrag en met ongewenste toenaderingspogingen.

Het natuurgebied is eigenlijk bestemd voor wandelaars en vissers. Andere vormen van recreatie worden er geaccepteerd, zolang dit maar niet leidt tot

vernielingen of tot problemen met de openbare orde. Dit laatste echter is steeds meer het geval.

Zo zeer, dat vele recreanten zich onbehaaglijk of zelfs niet meer veilig voelen in dit gebied. Wandelroutes die door het natuurgebied lopen worden steeds minder gebruikt en visplaatsen worden gemedend.

In de Berendonck komen verschillende categorieën van bezoekers, die alle hun eigen wensen hebben en eisen stellen. Meestal levert dit geen enkel probleem op. Aan de vrijheid van iedere bezoeker om te doen en te laten wat hij/zij wil hechten wij grote waarde; regels worden alleen gesteld waar en wanneer dat echt noodzakelijk is. Het mag echter niet zo zijn, dat de vrijheid van de een die van de ander gaat beperken. Wanneer bepaalde groepen bezoekers een deel van het park niet meer kunnen gebruiken omdat zij daarbij belemmerd of gehinderd worden door anderen, is er sprake van een ontoelaatbare situatie en zijn wij genoodzaakt om nadere maatregelen te treffen.

Alvorens hiertoe over te gaan, doen wij een beroep op de bezoekers van het natuurgebied. Wij verzoeken u om tijdens uw bezoek rekening te houden met uw medebezoekers. Een zeker mate van terughoudendheid en discretie mag toch van eenieder verwacht worden?

Het Dagelijks Bestuur van het
Recreatieschap Nijmegen en Omstreken.

3.3 Inventarisatie

De inventarisatie waarvan in de brief van het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken sprake was, is zeer summier. Deze omvatte slechts een zevental rapporten waarvan de inhoud hieronder vrijwel integraal is weergegeven. De initialen van de personen door wie het rapport opgemaakt is, zijn weggelaten.

Natuurgebied

datum	12 augustus 1993 (donderdag)
tijdstip	ongeveer 14.30 - 15.30 uur
weer	eerst droog, naderhand regen, temperatuur ± 20 graden
opmerkingen	inventarisatie gestaakt i.v.m. regen

datum 13 augustus 1993 (vrijdag)
tijdstip ± 15.00 uur
weer zonnige perioden, temperatuur ± 21 graden
aantallen geparkeerde auto's : ± 20
opmerkingen geparadeer door naakte mannen o.a. op de paden

datum 14 augustus 1993 (zaterdag)
tijdstip 13.30 - 15.15 uur
weer zonnig, ook wat bewolking, temperatuur ± 23 graden
aantallen geparkeerde auto's : 46
(brom-)fietsen : 21 aanwezig in het natuurgebied
recreanten
- natuuristen : ± 60, waarvan 50 mannen, 6 vrouwen en 4 kinderen
- vissers : geen
- 'geklede' zwemmers : 8
- wandelaars : 16
opmerkingen veel geparadeer van mannen op de wandelroutes (witte en rode wandelroute) en daarbuiten; verder niets aanstootgevends gezien

datum 17 augustus 1993 (dinsdag)
tijdstip 14.45 - 16.00 uur
weer zonnig, ook wat bewolking, temperatuur ± 21 graden
aantallen geparkeerde auto's : 27
(brom-)fietsen : 10 aanwezig in het natuurgebied
recreanten
- natuuristen : ± 50, waarvan 42 mannen, 5 vrouwen en 3 kinderen
- vissers : 1
- 'geklede' zwemmers : 3
- wandelaars : 4
opmerkingen visser gesproken: Had zelf geen last van natuuristen, zou toch z'n zoon niet meenemen gezien het feit wat hij zelf bespeurde. Viste nu 2,5 maand op de Berendonck en legde uit waarom hij daar viste (karper trekt a.h.w. om de kopeinder heen). Zelf de rode wandelroute gelopen en onderweg regelmatig mannen gezien die daar aan het lopen waren. Verder niets aanstootgevends gezien (ook kleinere paadjes langsgelopen)

datum 20 augustus 1993 (vrijdag)
weer zonnige perioden, maar ook veel bewolking,

opmerkingen temperatuur ± 23 graden
om ± 18.45 politie Wijchen melding doorgekregen van een paar recreanten dat er een vijftal vissers wilgestruiken aan het snoeien waren. Politie had op dat moment geen wagen beschikbaar en belde de beheerder die op dat moment afwezig was. Belde toen de vervanger die gekomen is. Met de inmiddels thuisgekomen beheerder is hij, de politie was inmiddels ook gearriveerd, naar de onheilsplek gereden. Grote vertakte wilgestruiken waren gekapt (struiken van ± 4 m. hoog). In één van de stronken was ook nog vuur gestookt. De recreanten hadden alles aanschouwd en ook de kentekens van de auto's genoteerd. Door de politie zijn twee verdachten gehoord (hebben bekend). Het R'schap stelt zich civiele partij voor een bedrag van f 750,- (vervanger heeft aangifte gedaan).

datum 21 augustus 1993 (zaterdag)
tijdstip ± 15.00 uur
weer zonnige perioden, maar ook veel bewolking, droog, temperatuur ± 23 graden
aantallen geparkeerde auto's : 14
(brom-)fietsen : 7 aanwezig in het natuurgebied
recreanten
- natuuristen : ± 20
- vissers : geen
- wandelaars : 8
opmerkingen weinig geparadeer

datum 24 augustus 1993 (dinsdag)
tijdstip 14.30 - 15.30 uur
weer zonnige perioden, droog, temperatuur ± 17 graden
aantallen geparkeerde auto's : 3
recreanten : 4
opmerkingen niets

3.4 gesprek

Naar aanleiding van de hierboven vermelde brief met bijlagen vond er op 17 maart 1994 op het kantoor van het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken een gesprek plaats met de heren Hagens, Van Meteren en Wijers.⁴⁰ Na afloop van het gesprek werd een bezoek gebracht aan het natuurgebied van het recreatiepark *De Berendonck*.

Tijdens dit gesprek is er op een zeer open wijze over en weer informatie uitgewisseld over homorecreatie en de problemen in De Berendonck. Daarbij kwam naar voren dat er vóór 1993 geen klachten waren over contactzoekende mannen. In hoeverre de klachten afkomstig zijn van slechts enkele individuen⁴¹ die *iedere* vorm van homoseksualiteit afwijzen, is niet helemaal duidelijk. Niets wijst erop, dat met het illegaal kappen van wilgestruiken op 20 augustus 1993 beoogd werd om homoseksuele handelingen tegen te gaan; de struiken stonden in de weg bij het vissen!

In de loop van het gesprek werd duidelijk dat de oplossing van problemen niet gezocht moet worden in het uitbannen van alle openlijke vormen van homorecreatie, maar dat maatregelen genomen moeten worden om deze vorm van recreatie in goede banen te leiden. Op dit punt verschilt de homorecreatie niet van andere vormen van recreatie. Een verbod op het zoeken en leggen van homoseksuele contacten is niet alleen onuitvoerbaar, maar zou bovendien alleen maar tot het verschuiven van het probleem leiden.

Ook *cruising* kan gezien worden als een vorm van recreatie, zoals wandelen, fietsen, vissen etc. *'t Is maar wat je onder recreatie verstaat...* Voor elke vorm van recreatie zal het gebied in ieder geval aan bepaalde eisen moeten voldoen. Er is geen enkele reden voor een principieel andere benadering als het om homorecreatie gaat. De feitelijke bestemming wordt uiteindelijk bepaald door de gebruikers van het gebied.

De klacht dat seksuele contacten zich in alle openheid en voor iedereen zichtbaar zouden afspelen, wekt bevreemding. Homoseksuele contacten op de baan vinden in de regel op een zodanige wijze plaats dat argeloze voorbijgangers daar niets van merken. Als derden toch

klagen, zou dat kunnen komen door de inrichting van het gebied of omdat de voorbijgangers wat minder argeloos zijn dan zij doen voorkomen.

Wat de inrichting betreft, is er voor het natuurgebied van De Berendonck een aantal concrete maatregelen in ieder geval het overwegen waard. Zo zou het verleggen van de rode- en witte-paaltjesroute een positieve bijdrage kunnen leveren aan het *onzichtbaarmaken* van homoseksuele contacten; thans lopen deze wandelroutes dwars door het gebied waar mannen lopen te 'paraderen' en dat bovendien dienst doet als afwerkplaats. Daarnaast zouden bepaalde zijpaden door middel van beplanting visueel afgesloten kunnen worden. Wandelaars blijven hierdoor op het rechte pad, terwijl mannen die op zoek zijn naar homoseksuele contacten deze barrière moeiteloos nemen.

Het paradeerprobleem is voor een deel het gevolg van de ideeën over homoseksualiteit bij degenen die het paraderen als een probleem ervaren. Het is een *vooroordeel* dat mannen die niet op zoek zijn naar homoseksuele contacten het risico lopen 'besprongen' te worden. Iemand die in dit vooroordeel gelooft, zal iedere naakte man op een pad in het natuurgebied als een bedreiging ervaren. Een algemeen verbod om zich naakt op de paden te begeven, is het kind met het badwater weggoaien. De mededeling in folders en op bordjes dat in De Berendonck naakt gerecreëerd mag worden, kan de druk op het natuurgebied wellicht iets verminderen.

Of baanbezoekers werkelijk uitdagend kijken is moeilijk vast te stellen. De beoordeling van degene die zich bekeken voelt, is subjectief. Bovendien moet iemand zelf ook kijken om vast te stellen dat hij bekeken wordt. Dit kan door de ander ten onrechte uitgelegd worden als een teken van belangstelling.

Het is niet aannemelijk dat baanbezoekers zich schuldig maken aan ongewenste toenaderingspogingen op een wijze zoals heteroseksuele mannen dat in bepaalde gevallen bij vrouwen doen. De kans dat de ander daar niet van gediend is en overgaat tot fysiek geweld, is immers niet denkbeeldig.

4. Cruising als ruimteclaim

4.1 publikatie Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Homoseksualiteit heeft in het kader van de gemeentelijke beleidsvorming twee aspecten. Het ene betreft de wijze waarop de samenleving op homoseksualiteit reageert; het andere aspect is de maatschappelijke positie van de lesbische vrouw en de homoseksuele man. In de eerder genoemde VNG-publikatie '... dat het niet ongezien is gebleven.'⁴² komen de homo-ontmoetingsplaatsen in het onderdeel *Ruimtelijke ordening* aan bod. De publikatie geeft aan welk beleid de gemeente kan voeren om anti-homoseksueel gedrag tegen te gaan en hoe de positie van homoseksuelen te verbeteren is. In het onderdeel 5.7.2⁴³ wordt gesteld:

Voor homoseksuele mannen is het van belang dat homo-ontmoetingsplaatsen ongemoeid worden gelaten. Geen onnodige afbraak van urinoirs en evenmin afsluiten van parken en laantjes die als ontmoetingsplaatsen in gebruik zijn. Dit wordt ook met zoveel woorden genoemd in de publikatie *Beleidsaanbevelingen homo-emancipatie en resultaten '88/ '89* van de stadsdeelraad van Amsterdam Noord. In de nota *Homoseksualiteit* van maart '89 van de gemeente Groningen wordt gesteld dat homo-ontmoetingsplaatsen ook wel 'banen' genoemd, die geen overlast veroorzaken en waarvan de aanwezigheid niet in strijd is met de sociale veiligheid, dienen te worden geaccepteerd en met rust gelaten.

Overigens blijkt uit het onderzoeksrapport *Schipperen in de Scheveningse Bosjes*⁴⁴ dat het onderscheid ontmoetingsplaats/prostitutie nog niet is ingeburgerd. Veel van de klachten van omwonenden en recreanten bleken voort te komen uit de angst voor de crimogene werking die veelal uitgaat van prostitutie, terwijl voor zover bekend van ontmoetingsplaatsen geen crimogene werking uitgaat. Voorlichting kan hierover meer duidelijkheid verschaffen. Dit zou kunnen gebeuren door bij het bos betrokken functionarissen of zoals in een Amsterdams park is gebeurd door het aanstellen van een parkwachter.

Ook de plantsoendienst kan bijdragen aan een homo-vriendelijk ruimtelijk ordeningsbeleid. Uit onderzoek⁴⁵ blijkt dat enkele plantsoendiensten in het verleden, vaak op initiatief van één medewerker, een offensief beleid tegen banen hebben gevoerd.

Kaalkappen of openkappen en dergelijke van beplanting, met ander woorden

snoeien uit zedelijke motieven. Overigens wordt door een degelijk offensief optreden de baan alleen maar verplaatst en daarmee 'het probleem' letterlijk verschoven. Nu blijkt dat groendiensten over het algemeen de baan gedogen⁴⁶. Er is een ontwikkeling zichtbaar van een offensief optreden naar erkennen en van erkennen naar een beleid voor de banen. Dit beleid zou onder andere kunnen inhouden dat groendiensten voorzieningen treffen bij voorbeeld extra afvalbakken en met de baan als vorm van recreatie, rekening houden in de beheersplannen. Op deze wijze kan de plantsoendienst invloed uitoefenen op de voorkoming van overlast.

Het onderzoeksrapport *De baan in goede banen* wijst op het belang van samenwerking tussen de plantsoenen dienst, politie en de plaatselijke homo-organisatie, ten einde vanuit verschillende invalshoeken te komen tot een beleid voor banen.

4.2 onderzoek Universiteit van Amsterdam

In de reeks *Verkenningen* van het Planologisch Demografisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam is in 1993 een rapport verschenen waarin verslag wordt gedaan van een onderzoek naar de rol van de overheid in het gebruik van de openbare ruimte voor homoseksueel contact. De aanleiding tot dit onderzoek was de discussie over het eventueel ingrijpen van het Amsterdamse stadsdeel Slotervaart/Overtoomse Veld in het gebruik van *De Oeverlanden* als *cruising*-gebied. De oplossingen van het stadsdeel voor de door hen gesignaleerde problemen veroorzaakten een stroom van, voornamelijk negatieve, reacties.

De onderzoekers zijn daarop ingesprongen, met het voorstel een onderzoek te doen naar de ruimtelijke effecten van het gebruik van de openbare ruimte als ontmoetingsplek. Het rapport *Cruising als ruimteclaim* is hiervan het resultaat.⁴⁷

[..] Dit onderzoek beoogt een inventarisatie te geven van de ruimtelijke effecten van *cruising*-gebieden en het overheidshandelen, met betrekking tot inrichting en beheer van deze gebieden.

Tevens is het doel tot aanbevelingen te komen ten aanzien van de ruimtelijke aspecten van het door de provincie en centrale stad te voeren homo-emancipatiebeleid en de implementatie daarvan op gemeentelijk en stadsdeel niveau.

Naast de aanleiding tot dit onderzoek fungeert de Oeverlanden in Slotervaart te Amsterdam als casus en dient om inzicht te krijgen en aanbevelingen te kunnen doen met betrekking tot *cruising* in recreatiegebieden en stadsranden.

Deze casus moet in samenhang worden gezien met het beleid van de centrale stad Amsterdam en de stadsdelen ten aanzien van cruisingplekken in de stad. De tweede casus betreft een ontmoetingsplaats langs een provinciale weg en dient om inzicht te krijgen en aanbevelingen te kunnen doen met betrekking tot cruising in landelijke gebieden. Ideeën en conclusies met betrekking tot de inrichting van cruising-gebieden en het planologisch instrumentarium bij inrichting en beheer hebben mede plaats gevonden op grond van deze casus.⁴⁸

Het onderzoek is mede mogelijk gemaakt door de provincie Noord-Holland. Naast aandacht voor de Amsterdamse situatie wordt dan ook uitgebreid aandacht besteed aan de recreatiegebieden in die provincie. Het meer dan 100 pagina's tellende rapport geeft een uitstekend beeld van een situatie zoals die ook in Nijmegen en omstreken aangetroffen kan worden. Het bevat een aantal aanbevelingen die ook hier alleszins bruikbaar zijn.

de baan

Opmerkelijk is het feit dat de onderzoekers een afwijkende definitie van 'baan' hanteren. In *Cruising als ruimteclaim* wordt deze benaming gebruikt voor een aantal ontmoetingsplaatsen die een samenhangend geheel vormen. Die samenhang zou zich uiten in het gegeven dat langs de plekken een route bestaat die door contactzoekenden wordt afgelegd. Deze route staat nergens beschreven; meestal is het de kortste afstand naar de volgende plek.

Deze afwijkende definitie zou verband kunnen houden met de Amsterdamse situatie waarin een aantal verschillende ontmoetingsplaatsen op loopafstand van elkaar gesitueerd waren. Hierdoor ontstond een route langs een aantal delen van de openbare ruimte in de binnenstad. De 'mijlpalen' werden gevormd door dubbele krullen, plantsoenen, inpandige openbare toiletten, kades en parken. In de glorie tijd van de baan lagen de ontmoetingsplekken ongeveer 250 meter van elkaar.⁴⁹ In feite was er dus sprake van één grote baan in plaats van een aantal verschillende ontmoetingsplaatsen.

In de Nijmeegse situatie doet zich het fenomeen van afzonderlijke ontmoetingsplaatsen die zich op loopafstand van elkaar bevinden, niet voor. Het Hunnerpark en Kelfkensbos vormen toch al één geheel;

daartoe behoort ook het Valkhof dat als overloopgebied dienst doet.

recreatiegebieden

Het zou te ver voeren om alle zaken die in *Cruising als ruimteclaim* aan bod komen, hier weer te geven. Gelet op de vraag van het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken wordt voor het gedeelte dat handelt over recreatiegebieden een uitzondering gemaakt. In paragraaf 3.6 wordt het volgende naar voren gebracht:⁵⁰

inleiding

De verschijningsvorm van ontmoetingsplekken in recreatiegebieden komt overeen met de beschrijving van cruising in en rond openbaar groen, parkeerplaatsen en urinoirs. De ontmoetingsplekken in recreatiegebieden verschillen wel qua gebruik van andere ontmoetingsplekken. Het verschil uit zich in de bezoektijd en de verblijfsduur. 's Avonds en 's nachts komt het gebruik overeen met het gebruik van de andere ontmoetingsplekken. Overdag komt het gedrag overeen met het 'conventionele recreëren' waar het zoeken naar en het leggen van sexueel contact een onderdeel van kan zijn. Onder conventioneel recreëren wordt verstaan het conform het huidige heterowaarden en normen patroon recreëren. Hierop is het algemene recreatiebeleid gericht. Recreanten binnen het homo-verkeer zijn mannen die binnen het waarden- en normenpatroon van de homo-sub-cultuur recreëren. Wel bestaat er in veel recreatiegebieden een 'verzamelpunt'. Dit is vergelijkbaar met het gedrag van andere groepen bezoekers waarbij gelijkgezinden in elkaars omgeving verblijven. Het zoeken naar die plek is een wisselwerking van inrichting en recreatiebehoefte. De inrichting van het gebied kan een voorwaarde zijn voor het bevredigen van die recreatiebehoefte. Het gedrag dat met de behoefte samenhangt kan andere recreanten hinderen. Een jong gezin met kinderen bijvoorbeeld zoek een open terrein waar kinderen kunnen spelen en de ouders ze in de gaten kunnen houden. Aan deze recreatiebehoefte wordt tegemoet gekomen door op het grasveld speelattributen te plaatsen en een kinderbadje aan te leggen te leggen. Meestal worden deze voorzieningen dicht bij de ingang gesitueerd, zodat de jonge gezinnen niet ver hoeven te lopen. Groepen die geen kinderen om zich heen willen zullen verderweg gelegen gebieden opzoeken. Een surfer wordt naar een nabij gelegen strandje weg van de badderende kinderen gedirigeerd. Er is een klimfort voor oudere kinderen en een voetbalveld voor jongeren. Een wandelaar wordt een route middels te volgen gekleurde paaltjes aangeboden. Voor een vogelkijker is er in het eventueel aanwezige natuurdeel een vogelkijkpost. En te midden van deze groepen zoekt ook de 'homo-recreant' een passende inrichting. Aan deze passende

inrichting worden min of meer dezelfde eisen gesteld als aan de andere ontmoetingsplekken. De overheersende waarden en normen met betrekking tot seksualiteit mogen hier niet nadrukkelijk aanwezig zijn. Een voor de hand liggende keuze voor het terrein waar men wil recreëren, is dan dat deel waar geen of weinig mensen komen. Het leggen van sociaal of seksueel contact kan dan 'openlijk' plaatsvinden net zoals op de andere ontmoetingsplekken.

inrichting

Mannen met een homoseksuele voorkeur verblijven meestal in die delen van recreatiegebieden die bestemd zijn voor naaktrecreatie. Die bestemming kan zich uiten in een aangepaste inrichting of een bordje aan de rand van het terrein dat aangeeft dat dit deel van het recreatiegebied bestemd is voor naaktrecreatie.

Deze gebieden hebben vaak een kleinschalige inrichting: kleine grasveldjes worden van elkaar gescheiden door hoge beplanting. Het gras wordt er door de beheerders minder kort gehouden en de omgeving maakt een natuurlijke indruk. Bovendien is het vaak ver gelegen van de 'gezinsweide'.

In recreatiegebieden zijn soms openbare toiletgebouwtjes geplaatst die net als urinoirs in de stad kunnen worden gebruikt als ontmoetingsplek. Afhankelijk van de plaatsing ten opzichte van de beplanting, worden de toiletten gebruikt in samenhang met die beplanting als ontmoetingsplek. Indien het groen niet voldoende afzonderingsmogelijkheid biedt, worden de toiletten ook wel gebruikt voor het hebben van seksueel contact dat mogelijk ergens anders in het recreatiegebied is gelegd.

De delen van het recreatiegebied die 's avonds en 's nachts worden gebruikt als ontmoetingsplek liggen op korte afstand van de parkeerplaats van dat recreatiegebied. De parkeerplaats wordt dikwijls gebruikt voor autocruising, afhankelijk van het gevoel van veiligheid dat de bezoeker heeft. De beplanting rond de parkeerplaats wordt op dezelfde manier gebruikt als in parken en plantsoenen binnen de bebouwde kom.

Indien de parkeerplaats en het daar omheen gelegen groen overdag een rustig karakter heeft door een klein aantal passanten, dan wordt de ontmoetingsplek in veel gevallen ook overdag bezocht.

gebruik

Zoals in de inleiding al werd opgemerkt zoeken recreanten met een homoseksuele voorkeur net als andere recreanten een bij hen passend gebied. Behoeftes aan zon, rust en frisse lucht zijn gelijk. Net als bij het bezoek aan andere ontmoetingsplekken vindt een afzonderingsproces plaats, een afzondering van de overheersende hetero-waarden en -normen. Er is een verschil tussen homo-recreatie en het zoeken naar homoseksueel contact Dit

wordt uitgewerkt in de beschrijving van de Oeverlanden.

De Oeverlanden

Het best gedocumenteerd in *Cruising als ruimteclaim* is de casus Oeverlanden.⁵¹ In maart 1991 verschenen er berichten in de pers over eventueel te nemen inrichtingsmaatregelen om *cruising* tegen te gaan. Het gebied was toen al tientallen jaren in gebruik als ontmoetingsplaats.

Het natuurdeel wordt in grote meerderheid bezocht door 'recreanten binnen het homo-verkeer'. Het natuurdeel bestaat uit drie, qua inrichting en gebruik verschillende zones. De ongeveer 50 meter brede oeverstrook wordt voornamelijk bezocht als het mooi weer is. De activiteiten richten zich op ontspanning; zonnen, lezen en in mindere mate sociaal contact. Wanneer deze mannen de oeverstrook verlaten voor een 'wandelingetje' behoren zij tot een andere groep bezoekers, cruisers.

De noordelijk gelegen dichte en zeer afwisselende beplanting wordt voornamelijk bezocht door seksueel contact-zoekende mannen. Door het betreden van dit deel wordt men automatisch betrokken in het spel van kijken en bekeken worden. Veel recreanten van de oeverzijde bezoeken dit deel zonder dat het primair doel het leggen van seksueel contact is. Het deelnemen aan het spel of alleen maar rondlopen voor de sfeer kan voldoende zijn. Voor veel recreanten binnen het homo-verkeer behoort een wandelingetje door het noordelijk natuurdeel tot een bezoek aan de Oeverlanden.

In het midden bevindt zich een open vlakte. De recreanten die hier verblijven bevinden zich tussen de heen en weer wandelende cruisers. Voor hen ligt de prioriteit van het verblijf op de Oeverlanden bij het leggen van seksueel contact. Het seksuele contact is onderdeel van het recreëren.

De strook ten noorden van de Oude Haagweg wordt alleen bezocht door cruisers. Het gaat hier alleen om het leggen van seksueel contact. De verblijfsduur is zeer laag. In deze strook bevinden zich talrijke beschutte plekken die [...] geschikt zijn voor het hebben van seksueel contact. De noordstrook wordt voornamelijk 's avonds bezocht.⁵²

Het dagelijks bestuur van het stadsdeel Slotervaart/Overtoomse Veld is van mening dat het opvallende gedrag van *cruisers* tot gevolg heeft, dat andere mensen die er behoefte aan hebben in het gebied te recreëren, het gebied gaan mijden. Door het treffen van inrichtingsmaatregelen hoopt men de aantrekkelijkheid van het gebied te verminderen.⁵³

Door de auteurs van *Cruising als ruimteclaim* is onderzoek gedaan naar de klachten die bij omwonenden en bedrijven leven. De resultaten van dit klachtenonderzoek zijn - ondanks de beperkte response van in totaal 17 enquêteformulieren - alleszins de moeite waard. De onderzoekers maken onderscheid tussen 'fysieke' klachten over auto's, rommel, eigen terrein etc. en gevoelsmatige klachten. De confrontatie met homoseksuele handelingen en met blote mannen wordt beschouwd als een tussenvorm. Het spreekt voor zich dat de waarden en normen van de respondent van invloed zijn op de klachten beleving.

Bij de omwonenden blijkt het achterlaten van de rommel de grootste klacht te zijn, gevolgd door het betreden van het eigen terrein. De oplossingen die aangedragen worden zijn concreet. Het plaatsen van verlichting, afvalbakken en het afsluiten voor auto's worden meerdere malen genoemd. Eén noemt het aanleggen van een speciaal cruisegebied buiten Amsterdam een oplossing, een ander denkt dat dit niet helpt, de mentaliteit van de cruisers zal veranderd moeten worden.

De klachten van de bedrijven zijn overwegend gevoelsmatig van aard. Zij zien de grootste problemen in het 'unheimisch voelen' en de etikettering. Opvallend is ook, dat zij zich meer storen aan de seksuele handelingen en het nudisme dan de omwonenden. De oplossingen die zij geven voor de problemen zijn ook duidelijk van een heel andere aard. Naast enkele oplossingen als een stopverbod en een 'omheind gebied waar niemand ze kan zien', ligt de nadruk op rigoureuze oplossingen zoals het laten oppakken door de politie, meer hetero-activiteiten in het gebied en het heropvoeden van homo's. De meest vergaande oplossingen worden gezocht in het afschieten van homo's.

Uit het bovenstaande blijkt niet alleen waar de klachten liggen, maar valt ook af te leiden dat de waarden en normen van de omwonenden en de bedrijven verschillen. Deze twee groepen respondenten verschillen ook van mening over de vraag of contactzoekende mannen recht hebben op een plek waar uitsluitend of overwegend contactzoekende mannen komen. Van de omwonenden zeggen 4 van de 5 'ja, ze hebben er recht op' (tegen 1 'weet niet'). Bij de bedrijven zeggen 2 van de 12 'ja', tegen 8 'nee'.

Beide groepen zijn het er wel unaniem over eens dat ze het gevoel hebben alsof de contactzoekende mannen het gebied in bezit hebben genomen.⁵⁴

De oplossing van een rommel-probleem is meestal vrij simpel. Het 'unheimische' gevoel dat het bestaan van de ontmoetingsplaats en het gedrag van de bezoekers vooral bij bedrijven veroorzaakt, is minder gemakkelijk weg te nemen. Hetzelfde geldt voor de angst van

omwonenden en werknemers van bedrijven om betrokken te raken in het homo-verkeer en/of voor *cruiser* aangezien te worden. Hiervoor gebruiken de onderzoekers de term 'etikettering'.

Over geen enkele van de klachten die de respondenten voorgelegd werden, waren zij unaniem. Wel vond de meerderheid alle klachten terecht. De klacht dat ontmoetingsplaatsen criminaliteit aantrekken, vond men iets minder terecht.

Door betrokken partijen zijn een aantal inrichtingsvoorstellen gedaan die er in veel gevallen op gericht waren om het huidige gebruik terug te dringen of zelfs onmogelijk te maken. In *Cruising als ruimteclaim* worden voor De Oeverlanden een aantal globale en concrete aanbevelingen gedaan. De concrete gebiedsgerichte aanbevelingen zijn te specifiek om op andere plaatsen te gebruiken. De globale aanbevelingen kunnen daarentegen ook elders hun nut bewijzen; deze luiden als volgt uit:⁵⁵

- Een duidelijke erkenning en een constructieve houding ten opzichte van het huidige gebruik is noodzakelijk.
- Bij de inrichting en het beheer zal moeten worden uitgegaan van de 'doelgroepenbenadering'.
- Overlast voor omwonenden kan met eenvoudige inrichtingsmaatregelen en een duidelijke ruimteverdeling (bestemming) geregeld worden.
- Er zal een nieuwe inrichting tot stand moeten worden gebracht die leidt tot een multifunctioneel gebruik op de schaal van het hele gebied. Kleinere delen kunnen een mono- of bifunctioneel gebruik krijgen.

De auteurs van *Cruising als ruimteclaim* stellen aan slot dat - in dit geval - de provincie Noord- Holland en de gemeente Amsterdam 'sturend' zullen moeten treden bij de ontwikkelingen rond het gebruik van de openbare ruimte als ontmoetingsplek voor mannen voor het leggen en hebben van seksueel contact, omdat in de huidige situatie van 'negeren' de overheid negatief handelt ten aanzien van ontmoetingsplekken. Een duidelijke erkenning van het specifieke gebruik van de openbare ruimte door homoseksuele mannen naast andere groepen gebruikers is noodzakelijk.⁵⁶

5. Conclusies

5.1 aanbevelingen

Een duidelijke erkenning en een constructieve houding ten opzichte van *cruising* is noodzakelijk. Het beleid dient er *niet* op gericht te zijn om ontmoetingen van mannen die op zoek zijn naar homoseksuele contacten te (ver-)hinderen. Er zal terdege rekening gehouden moeten worden met belangen tegenstellingen van alle direct en indirect betrokkenen. De bevrediging van de behoefte aan homoseksueel contact bij mannen mag niet zondermeer opgeofferd worden aan de waarden en normen en/of wensen en verlangens van anderen. Het verwijderen van urinoirs of het vervangen daarvan door WC's, en het plaatsen van meer straatverlichting ten behoeve van de sociale veiligheid, is in een aantal gevallen dan ook ongewenst.

Voor het ontstaan en het voortbestaan van *cruising*-plekken is het noodzakelijk, dat seksueel contact ter plekke mogelijk is en dat dit ook onopgemerkt kan plaatsvinden. Uiteraard moeten de contactzoekenden zich veilig voelen. Het opstellen van een *rozegroenplan* (banenplan) met speciale aandacht voor zowel de ontmoetingsmogelijkheden als de sociale veiligheid zou een uitstekend middel kunnen zijn om mogelijke problemen rond de homorecreatie het hoofd te kunnen bieden. Een ambtenaar die zich hier specifiek op toelegt, mag in een gemeente als Nijmegen niet ontbreken; uiteraard moet de persoon in kwestie voldoende affiniteit hebben met het fenomeen *cruising*.

Het voert te ver om in het kader van deze notitie heel concrete en specifieke aanbevelingen te doen voor de verschillende banen in Nijmegen en omstreken. Dit vergt een nader onderzoek. Volstaan wordt met enkele suggesties:

Hunnerpark/Kelfkensbos:

- de baan betrekken bij bouwplannen voor parkeergarage en museum;
- het plaatsen van afvalbakken en condoomautomaten.

De Goffert:

- afsluiting hoek *Steinweglaan - Busserweg* voor doorgaand autoverkeer;
- keerlus en parkeerplaatsen aan beide zijden van afsluiting;
- herplanten van lage struiken.

De Elshof:

- minder en/of selectiever snoeien.

De Berendonck:

- omleiding van rode- en witte-paaltjesroute;
- geen doorgaande paden door *cruising*-gebied;
- visuele afsluiting van zijpaden;
- verbetering bereikbaarheid visplaatsen;
- afvalbakken op afwerkplaatsen.

Indien erkend wordt dat bepaalde locaties dienst doen als ontmoetingsplaats en er nagedacht wordt over de consequenties daarvan, kan voorkomen worden dat allerlei maatregelen getroffen worden die hun doel voorbij schieten.

5.2 samenvatting

De notitie *Homoseksualiteit als recreatievorm* is tot stand gekomen naar aanleiding van een brief van het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken over problemen ten aanzien van het gebruik van het natuurgebied in het recreatiepark *De Berendonck* als ontmoetingsplaats voor mannen die op zoek zijn naar homoseksuele contacten. Deze vorm van homorecreatie wordt doorgaans met de - uit het Nederlands afkomstige - Engelse term *cruising* aangeduid.

Een concrete oplossing voor de problemen biedt deze notitie niet. Wel is getracht om een eerste aanzet te geven tot het ontwikkelen van een beleid ten aanzien van homorecreatie door het fenomeen *cruising* in een bredere context te plaatsen. Daarbij dient het streven er niet op gericht te zijn deze specifieke vorm van recreatie uit te bannen, maar getracht moet worden om dit verschijnsel in goede banen te leiden.

De problemen die het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken met de homorecreatie in De Berendonck heeft, staan niet op zichzelf. Elders doen zich dezelfde problemen voor. Het bestuur van het Recreatieschap onderscheidt zich in positieve zin van andere besturen - waaronder het bestuur van de gemeente Nijmegen - door de wijze waarop gezocht wordt naar een oplossing in plaats van *cruising* te negeren.

Het beleid van de gemeente Nijmegen ten aanzien van ontmoetingsplaatsen voor mannen die op zoek zijn naar homoseksuele contacten schiet duidelijk tekort. Van het een duidelijk homo-/ lesbisch beleid binnen de harde sector is niets terug te vinden. Alle locaties binnen de Nijmeegse gemeentegrenzen worden met de ondergang bedreigd. Niet uitgesloten moet worden geacht, dat de toename van de problemen in De Berendonck een direct gevolg is van het (ontbrekende) Nijmeegse beleid in dezen. Gezien de bereidheid bij het Recreatieschap om serieus na te denken over een voor alle betrokkenen bevredigende oplossing, mag verwacht worden dat de problemen in De Berendonck tot aanvaardbare proporties kunnen worden teruggebracht.

6. Noten

1. Inleiding

1. H. Westra & A. Kocken (red.), '*... dat het niet ongezien is gebleven.*'; *gemeentelijk homo- en lesbisch emancipatiebeleid*. 's-Gravenhage: VNG uitgeverij, 1992, p. 99.
2. Een vergelijkbaar verschijnsel bij vrouwen is onbekend.

2. Banen in Nijmegen en omstreken

3. Het is onduidelijk waarom getracht is het gebruik van de keerlus aan het einde van de *Steinweglaan* onmogelijk te maken door verhoging van de trottoirbanden in 1992/1993.
4. Het betreft hier de bouw van het kuuroord *Sanadome* (zie onderdeel 2.3).
5. Naaktrecreatie is in *De Berendonck* overigens nergens verboden.
6. Het *Wylerbergmeer* (gemeente Beek/Ubbergen) is een van de vier parken van het Recreatieschap Nijmegen en Omstreken.
7. E. Bootsma, Het is weer voorjaar, dus..., *De GAY Krant*, nr. 251, 2 april 1994, pp. 18-19.
8. G.J. Hendriks, *Nijmeegse straten en hun oorsprong*. Nijmegen: Janssen/uitgevers, 1987, p. 56.
9. Idem, p. 63.
10. Tentoonstelling, video en dia's over stadspark *De Goffert* van 8 tot 29 juli 1989, Open Huis - Stadhuispassage.
11. De WC's van de firma *Publex* (sanisettes) lenen zich niet voor multi-functioneel gebruik.
12. Naar aanleiding van de informatiebrief van 25 juni 1990 m.b.t. vorderingen voorbereiding museumnieuwbouw.
13. Brief van Rob Essers d.d. 3 juli 1990 aan Burgemeester en Wethouders van Nijmegen, t.a.v. mw. drs. M.B.J. Alofs, onderwerp: *Museum, homobeleid & banenplan*.
14. Brief van drs. A.F. Buitenhuis, wethouder Educatie en Sport, d.d. 25 juli 1990 aan R. Essers, onderwerp: *Museum, homobeleid en banenplan*.
15. Raadsvoorstel 38/1994.
16. Faxbericht van Rob Essers d.d. 16 maart 1994 aan de wethouder Cultuur en Welzijn, drs. M.B.J. Alofs, onderwerp: *Raadsvoorstel 38/1994*.
17. Brief van drs. M.B.J. Alofs, wethouder Cultuur en Welzijn d.d. 28 maart 1994 aan R. Essers, onderwerp: *Raadsvoorstel 38/1994*.
18. Brief van Rob Essers d.d. 9 december 1990 aan Burgemeester en Wethouders van Nijmegen, onderwerp: *Rouwcentrum aan de Oude Mollenhutseweg*.
19. Uitgewerkt plan *Winkelsteeg III-78* (rouwcentrum Oude Mollenhutseweg), Toelichting, pp. 3-4.

20. Brief van drs. R.C. Essers d.d. 9 maart 1991 aan Burgemeester en Wethouders van Nijmegen, onderwerp: *Uitgewerkt plan Winkelsteeg III-78 (bezwaarschrift)*.
21. Brief van Rob Essers d.d. 3 juli 1990 aan Burgemeester en Wethouders van Nijmegen, t.a.v. mw. drs. M.B.J. Alofs, onderwerp: *Museum, homobeleid & banenplan*.
22. Punt 5.
23. Besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland d.d. 28 mei 1991 - nr. R91.25523-RWG/G5215, *Uitwerking Winkelsteeg III-78 (rouwcentrum Oude Mollenhutseweg)*.
24. Dat in een later stadium de naam *Sanadome* zou krijgen.
25. Brief van drs. R.C. Essers d.d. 23 maart 1992 aan Burgemeester en Wethouders van Nijmegen, onderwerp: *Uitgewerkt plan Winkelsteeg III-90 (bezwaarschrift)*.
26. Verslag van de hoorzitting inzake het ontwerp-uitgewerkte plan 'Winkelsteeg III-90' (Sanadome, Weg door Jonkerbos) gehouden op 7 mei 1992. De hoorzitting werd geleid door de wethouder Volkshuisvesting en Stedelijke Ontwikkeling, drs. W.H. Hompe.
27. Punt 6.
28. Besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland d.d. 23 september 1992 - nr. RG92.45243, *Toepassing artikel 11 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening; uitwerking Winkelsteeg III-90*.
29. 'Nijmeegs trots!' *De politiek en de homo-/lesbische beweging*, verkiezingsavond, gepresenteerd door Cees van der Pluijm, Villa Lila, 25 februari 1994.
30. *De Gelderlander*, 26 februari 1994.
31. Raadsvoorstel Nr. 85/1991.
32. Met artikel 3.1 kan de zogenaamde 'tippelprostitutie' worden aangepakt.
33. *Algemene Plaatselijke Verordening*. 's-Gravenhage: VNG uitgeverij, oktober 1993, p. I-3-3.
34. A. Manders, *Evaluatie van het project 'Geschopt, Gepakt, Geslagen'; Verslag van de ontwikkeling en de effecten van een Nijmeegs project in het kader van antihomoseksueel en antilesbisch geweld*. Nijmegen: Dienst Sociale Zaken, Afdeling Onderzoek, juli 1991.
35. Idem, pp. 33-34.
36. *Evaluatieverslag 1992; Project Aids en Homoseksualiteit*. Nijmegen: NIM, Instelling voor Maatschappelijk Werk, juni 1993, p. 8.
37. Idem, p.14.
38. G. Hoenselaar, *Baanproject Nijmegen 1992; Verslag en Evaluatie*. Z.pl., december 1992.
39. Idem, pp. 10 en 16.

3. Recreatiepark De Berendonck

40. Namens de Adviescommissie homo-/lesbisch beleid waren bij dit gesprek aanwezig: Wendi Dragonfire, Rob Essers en Huub van der Heide.

41. De heer B. uit Dukenburg werd met name genoemd.

4. Cruising als ruimteclaim

42. H. Westra & A. Kocken (red.), '*... dat het niet ongezien is gebleven.*'; *gemeentelijk homo- en lesbisch emancipatiebeleid*. 's-Gravenhage: VNG uitgeverij, 1992.
43. Idem, pp. 69-70.
44. D. de Kooning & R. Haveman, *Schipperen in de Scheveningse bosjes, een onderzoek naar klachten van omwonenden en recreanten over een ontmoetingsplaats voor homoseksuele mannen in opdracht van de gemeentepolitie te 's-Gravenhage*, maart 1988.
45. Idem.
46. T. de Vent & B. Meyer, *De baan in goede banen, onderzoek naar anonieme ontmoetingsplaatsen van mannen die homoseksuele contacten zoeken*. Boskoop: Rijks hogere school voor tuin- en landschapsinrichting, 1986.
47. M. Maatman & A.H. Meijer, *Cruising als ruimteclaim; De rol van de overheid in het gebruik van de openbare ruimte voor homosexueel contact*. Amsterdam: Planologisch en Demografisch Instituut Universiteit van Amsterdam, februari 1993.
48. Idem, voorwoord.
49. Idem, pp.25-26.
50. Idem, *3.6 Recreatiegebieden: parkeerplaatsen, openbaar groen en toiletten*, pp. 27-28.
51. Idem, *6.2 De casus Oeverlanden*, pp. 59-77.
52. Idem, pp. 64-65.
53. Idem, pp. 69-70.
54. Idem, p. 66.
55. Idem, p. 101.
56. Idem, pp. 103-104.

